

GYVIEJI ARCHYVAI

Aloyzas TENDZEGOLSKIS

Šuliniai be rentinio

Iš autobiografijos

Sunku patikėti, bet nepriklausomybės metais vieną po kitą parašiau du aforistinius romanus: „Kančios, arba Mykolas ieško tiesos“ ir „Aistros“. Dar ir dabar netikiu, kad tai įmanoma. Tarsi kažką prasimaniau iš fantastikos srities: sujungiau priešingus žanrus – aforizmus ir epą.

Antrasis romanas, lyg mirksėdamas, klausė pirmojo: ar tai iš tikrųjų įmanoma? Ar eksperimentas pasiteisino? Ir viename, ir kitame man buvo sunkiausia būtinus romano elementus – siužetą ir charakterius – natūraliai perteikti aforistine kalba, o romaną „Kančios“, kad posakiai geriau skambėtų, – dar ir sueiliuoti, kaip kad labai dažnai eiliuojamos patarlės.

Bet štai pagaliau užbaigęs „Aistras“, antrą kartą pats sau ištarčiau: parašiau!

Niekas tų romanų nėra nei gyres, nei peikęs. Literatūros žmonės buvo užsiėmę savimi ir sparčiai vaikščiojo įprastais keliais, žiūrėdami, kad tik neatsimuštų vienas į kitą. Iš tolo aforistiniai romanai nebuvo matomi kaip šuliniai be rentinio. Tiesa, vienas kritikas pokalbyje apie „Kančias“ papriekaištavo, kad konfliktui pasirinktos per menkos blogio formos (administracinės suktybės) – pašalpų mokėjimas vesuvių ir kelionių progomis, pažeidžiant Vyriausybės nutarimą. Aforizmai dvelkė naujove. Lietuvoje plėtojosi grafo-manija, ir aš norėjau sukurti tai, ko literatūroje dar nebuvo. Gal net užsimojau per daug.

Žvilgtelėkime į romano „Kančios“ siužetą. Jo karštį sudaro tai, kad valdybos savanaudžiai ir apgavikai jauną valstybę, vos besilaikančią ant kojų, alina taip, kaip anksčiau ją alino okupaciniai valdininkai. Romano herojus Mykolas negali sutramdyti savo pilietinių jausmų: laisvės pagautas, viešai rėžia administratoriui į akis teisybę dėl fabrikuojamų pašalpų, už ką šis jį pašalina iš darbo.

Kolektyvas stoja ginti ne bendradarbio, bet administratoriaus. Visus vilioja numatomos pašalpos pagal Vyriausybės nutarimą*, kurio sakinyje „Pašalpos mokamos gaisro, potvynio ir kitais atvejais“ praleistas žodis „nelaimių“ (gal netgi tyčia).

Ir kiekvienas Mykolui įrodinėja, kad pašalpos žmonėms naudingos. Herojui belieka pasitraukti į nuošalę ir dūsauti:

„*Lei skęstų žemė blogyje,
Išliktų demagogija!*“

Jį gaivina tik paradoksai:

„*Kaip gera pašalpą išties*

Gaut per asmenines šventes!..

(Knygos pradžioje pažymėta, kad tai atodūsių romanas.)

Netekęs darbo ir susipykęs su artimaisiais, Mykolas apsigyvena namo rūsyje, karčiai juokaudamas ir galąsdamas autoironiją:

„*Stebuklų kambarį nuomuju –*

Be patogumų ir pavojų.“

„*O, bus atodūsiiai tvirti*

Ant rūsio plokštės iškalti!..“

Be abejo, rūsys mūsų herojui reikalingas tiek, kiek Dio-genui statinė. Mykolas vienatvėje užsirašinėja aforistines mintis:

„*Kad niekas nepažemintų,*

Turi įlįsti žemėn tu!..“

Seni įstatymai negalioja, beliko sena dvasia:

„*Taip mokykla laidas išugdė,*

Kad neišseks melų bedugnė...“

„*Kad pasirodytum gerai,*

Turi gyventi nedorai!..“

„*Valdžia su sąžine nežais,*

Nes gresia užsikrėst nežais...“

Žinoma, negaliu „Kančių“ įvertinti nė aš pats – tik apibūdinti. Jau Mykolą slegia ne tiek pačios pašalpos, kiek vie-nigma išdavystė.

Romanas baigiasi tragiškai.

Būgštavau, kad eksperimentai su teigiamu herojumi man gali baigtis nesėkme. Juk tai aforistika. Tarsi kas sumanytų aikštės vidury iškasti duobę, neturėdamas jokių įrankių ir patirties. Praeiviai atsilieps: o kam tai?..

Norėčiau kiek plačiau pacituoti „Kančių“ romano „Leidėjų žodį“:

„*Knyga neįprasta, tarsi atėjusi iš kitos pusės. Dažnas nutębs: teiginiai, frazės... Bet netrukus pajus visumą – patį My-*

kolą.

Nelengva nusakyti kūrinio žanrą.

Kūrinys neturi nieko bendra su šiuolaikine lietuvių poezija; eiliiotoji kalba čia pasitelkta kitais sumetimais; ji paprasta kaip vaikų skaičiuotė.

Nejučia prisimename eiliuotas patarles, priežodžius ir mįsles (pavyzdžiui, „Kol saulė patekės, rasa akis išės“, „Atnešė grūdą, išnešė pūdą“, „Vasarą molis, žiemą brolis“) – kodėl liaudis taip dažnai savo posakius eiliiuoja?

Šiame kūrinyje siekiama nelengvo dalyko – eiliuotomis frazėmis (ir nuostabomis) atskleisti sudėtingą charakterį, aštrų konfliktą, dramatišką šiuolaikinio gyvenimo istoriją, t. y. kuriamas eiliuotas aforistinio stiliaus romanas.

Įvairius kasdienybės prieštaravimus aprėpti – erdves ir ankštumas suvienyti – užsimojo mažasis atodūsis!

Atrodo, kad eilutėse retkarčiais suskamba tolimas didaktiškas šviečiamąjo amžiaus (Donelaičio) balsas, nepastebimai susiliedamas su antiklos motyvais, romantizmo aidais ir mūsų laikų pašaipa bei tragikomiškais gaidomis...

Tai tik keletas spėlionių. O užuominos į senuosius laikus neturėtų gerbiamojo skaitytojo išgąsdinti: knygoje jam negresia jokia sangrūda ar painiava.

Kūrinys vientisas, nors jame bylot apie šių dienų Lietuvą pašaukti visi žanrai, būdai ir amžiai.“

O kaip kitaip, be aforizmų, galėjau papasakoti šiuos tra-giškus mūsų laikų įvykius? Tradiciškai? Moderniai?..

Siekiau, kad skirtingos meno prigimties nežalotų viena kitos: aforizmai, išlaikydami savo apibendrinamąją jėgą, tu-rėjo tuo pat metu sudaryti siužetą, intriga, konfliktą, įtam-pą, kulminaciją ir kt.

Antrasis romanas aforistiškesnis ir santūresnis, tačiau taip pat aktualus. „Kančias“ išleido leidykla „Margi raštai“ (2009 m.), „Aistras“ – Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla (2014 m.). Abi knygos mane nudžiugino savo išvaizda, kūrybišku dailininkų darbu: „Kančias“ apipavidalino Aurelijus Petrikas, „Aistras“ – Deimantė Rybakovienė. Nė nesapnavau, kad jos galėtų išeiti tokios malonios, nors ir keliančios šurpius dabartinės Lietuvos moralės vaizdus.

Antrojo romano paantraštė – „Iš laišku draugui“: jame piešiami du skirtingi charakteriai – siuntėjo ir gavėjo. Tačiau ant viršelio užrašyta: aforizmai.

Netikusį romanų, manau, šios leidyklos nebūtų priėmusios. Abi rimtos: „Margi raštai“ leido filosofinę literatūrą (būtent ši leidyklos ypatybė mane ir patraukė), redaktorius – Antanas Rybelis), o Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklą apibūdina pats jos statusas. Mano aforistinius romanus ir viena, ir kita priėmė iškart. „Aistrų“ redaktorius Valentinas Sventickas pasirūpino lakoniška įžanga – Leidėjų žodeliu „Apie autorių ir knygą“. Jame rašoma: „Šios aforizmų knygos skaitytojais netruks suvokti jos išskirtinumą... Romane galima net įsivaizduoti pasakotojo ir veikėjo santykius bei pastarojo autobiografiją: nuo mąslaus ir jausmingo jaunuolio iki aukšto pareigūno, žlugdomo tų „aukštumų“. Trys knygos skiriami perteikia tokia veiksmo tėkmė“.

Įžangėlės pabaigoje leidėjai priduria: „Mintys, sutelktos į šią knygą, gali būti skaitomos ir kaip atskiros sentencijos – jų čia 550, ir kaip tam tikro siužeto dalyvės. Visgi geriausiai – ir vienaip, ir kitaip, kartu.“

Jungti aforizmus ir siužetus bandė ne vienas šio žanro autorius. Aš norėjau įgyvendinti bandymą iki galo. Laiko neskaičiau, bet romanus rašiau po keletą metų. Ir štai ant stalo dvi naujos knygos – atrodo, naujos visais požiūriais.

Abu romanai turi tą patį tikslą: iškart byloti ir frazėmis, ir siužetu, kuris sudaro kūrinio nuotaiką ir stiprina teiginių įtaigą.

Kolektyvinė moralė, „Kančiose“ užvaldžiusi visus bendradarbius ir visame mieste paskleidusi gandus apie nesugyvenamą Mykolo būdą ir charakterį, užkirto jam kelius susirasti kitą darbą.

Ilgainiui apmaudas išsekino Mykolą, ir jam viena kartą iškrito iš rankos pieštukas.

Šurpiais vaizdais apgaubtos frazės turėjo krėsti skaitytoją.

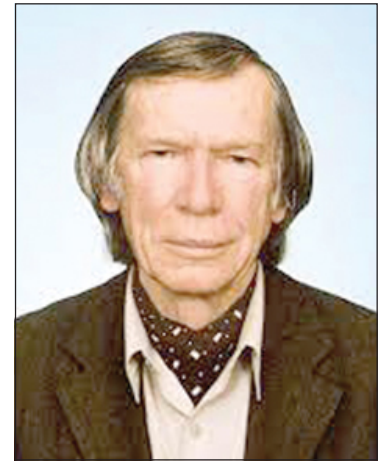
Aforizmai – toks žanras, kad šiuos prisiminimus maga sieti su naujais savo tyrinėjimais.

Kraštiečiai sukaktuvininkai

Išeivis iš Varėnos

Liucijui Albertui Dringeliui – 90

Lietuvos architek-tas, humanita-rinių mokslų dak-taras

L. A. Dringelis

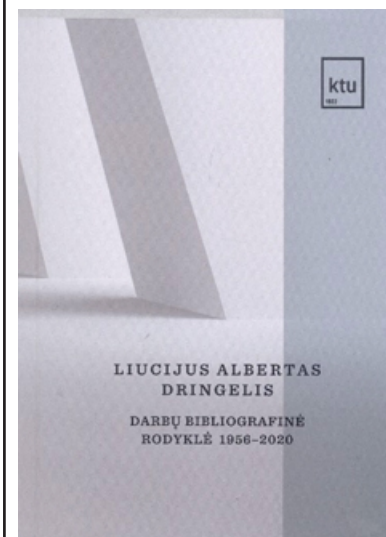
Gimė 1931 m. lapkričio 5 d. Varėnos mieste, tuo metu lenkų okupuotame Vilniaus krašte. Tėvai buvo tarnautojai: tėtis – Varėnos valsčiaus viršaitis, mama Izabelė Miliauskaitė-Dringelienė – mokytoja. Mokyti pradėjo 1938 m. ir pirmą skyrių lankė Varėnos II lenkiškoje mokykloje. 1939 m. mokėsi Kamorūnų kaimo pradinėje mokykloje pas savo mamą. Nuo 1940 iki 1943 m. lankė Varėnos I (Senosios Varėnos) pradinę mokyklą, kur baigė penkis skyrius. 1943 m. įstojo į Merkinės gimnazijos antrą klasę. Mokyklą baigė 1950 m. Mokydamasis vidurinėje mokykloje Liucijus svajoto būti dailininku, tačiau ją baigęs, nusprendė studijuoti architektūrą. To siekdamas, 1950 m. įstojo į Kauno Vytauto Didžiojo universiteto (nuo 1951 m. – Kauno politechnikos institutas) architektūros specialybę. Studijas baigė 1956 m., įgijo inžinieriaus-architekto kvalifikaciją. Siekdamas plėsti akiratį architektūros bei urbanistikos srityse, 1965 m. įstojo į Statybos ir architektūros instituto aspirantūrą (dabar – doktorantūra), kurioje mokėsi trejus metus – iki 1968 m. pabaigos. Baigęs aspirantūrą, nuo 1969 m. liko dirbti tame pačiame Statybos ir architektūros institute (dabar – Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos institutas (KTU ASI)). Minėtame institute dirbo iki 2011 m. pabaigos. Tačiau 2012 m., laimėjęs Lietuvos mokslo tarybos finansuojamo mokslo darbo konkursą, vykdyti temas vėl grįžo į KTU ASI ir čia dirbo iki 2014 m. pabaigos. Per šį laikotarpį su kolektyvu parengė, išleido ir pristatė visuomenei didelės apimties mokslo studiją „Lietuvos miestų, miestelių ir kaimų erdvinė struktūros savitumo nustatymas ir jo išsaugojimas“ (2015).

L. A. Dringelis nemažai dalyvavo ir visuomeninėje veikloje. Viena iš tokių svarbių veiklos sričių – ilgametis darbas Kauno miesto savivaldybės urbanistikos ir architektūros taryboje (nuo 1995). Taip pat labai reikšmingas darbas buvo dalyvavimas Valdovų rūmų atkūrimo ir jų paskirties nustatymo ekspertų komisijos veikloje (2004-2008 m.). Be to, buvo Kauno technologijos universiteto Statybos ir architektūros tarybos bei Architektūros ir statybos instituto tarybos narys (1995-2010 m.) ir kt.

Džiaugiamės kraštiečiais, kurie nepamiršta savo gimtinės ir jos žmonių. Liucijus Albertas Dringelis praeitais metais (2020) lankėsi Varėnos viešojoje bibliotekoje ir padovanojo leidinį „Liucijus Albertas Dringelis. Darbų bibliografinė rodyklė 1956-2020“ (2020). Leidinyje pateikiama Varėnoje gimusio žinomo architekto Liucijaus Alberto Dringelio autobiografija, jo projektuotų pastatų, statinių, paminklų sąrašas, chronologine tvarka (1956-2015) aprašyti mokslo darbai, projektai, planai, architektūros konkursai, publikacijos, skelbtos spaudoje ir internetinėje erdvėje, knygos, išvardintos konferencijos, kuriose skaityti pranešimai, visuomeninė veikla, parengtos recenzijos ir ekspertinė veikla, profesiniai apdovanojimai ir padėkos.

Knygos antraštiniame lape L. A. Dringelis įrašė: „*Varėnos miesto bibliotekai – linkiu didžiausios sėkmės darbuojantis labai svarbiuose Dzūkijos krašto baruose. arch. dr. Liucijus Dringelis, išėivis iš Varėnos 2020-08-26*“.

Laimutė CIBULSKIENĖ
Varėnos viešosios bibliotekos bibliografe

* Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 07 08 nutarimas Nr. 511.